2 NOWE WPISY NA KRAJOWEJ LIŚCIE NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Posted on 14 stycznia 2026

Decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego wzbogaciła się o dwa kolejne elementy związane z tradycją ludowego zabawkarstwa. Są to: Zabawkarstwo drewniane z Brzózy Stadnickiej oraz Lasowiackie zabawkarstwo drewniane w widłach Wisły i Sanu. Obecnie na Krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego znajdują się 124 wpisy.

Zabawkarstwo drewniane z Brzózy Stadnickiej

Zabawkarstwo drewniane z Brzózy Stadnickiej (woj. podkarpackie) to charakterystyczna forma ludowego rzemiosła, która rozwinęła się pod silnym wpływem leżajskiego ośrodka zabawkarskiego, a jednocześnie wykształciła własny, łatwo rozpoznawalny styl. Początki wyrobu zabawek w tej wsi związane są z Marcinem Guzym (1872–1924), który pod koniec XIX wieku stworzył pierwsze drewniane koniki. Wraz z rodziną i innymi rzemieślnikami wprowadzono nowe formy i charakterystyczne malowanie.

Zabawkarstwo w Brzózie Stadnickiej rozwinęło się szczególnie po II wojnie światowej, gdy działało tu ponad 50 wytwórców. Obecnie oprócz koników i prostych instrumentów wykonywane są także taczki, kołyski, wózki oraz zabawki ruchome – ptaki klepaki, kurki dziobiące czy kółka terkoczące. Charakterystyczną cechą tych zabawek jest ich bogata, barwna malatura oparta na prostych motywach geometrycznych i roślinnych, w połączeniu z realistycznymi detalami.

fot. J. Niepokój-Gil

fot. J. Niepokój-Gil

Tradycja zabawkarstwe brzózańskiego pozostaje żyweprzede wszystkim dzięki dwóm twórcom kontynuującym dawne wzory, techniki i estetykę, Ryszardowi Marcińcowi i Janowi Dudziakowi.

Jan Dudziak, fot. J. Niepokój-Gil

Ryszard Marciniec, fot. J. Niepokój-Gil

Lasowiackie zabawkarstwo drewniane w widłach Wisły i Sanu

Lasowiackie Zabawkarstwo (woj. podkarpackie) jest tradycyjną formą wiejskiego rzemiosła silnie zakorzenioną w kulturze Lasowiaków, mieszkańców północnej części dawnej Puszczy Sandomierskiej. Jego najbardziej charakterystyczną cechą jest prostota i surowość formy. Zabawki wykonywano z naturalnego drewna, bez malowania i zdobień, zachowując bliski związek z codziennym życiem wsi.

Do dziś tradycję tę kontynuuje Jan Puk, tworząc zarówno proste formy – ptaszki, gwizdki, grzechotki, jak i bardziej złożone konstrukcje mechaniczne przedstawiające życie dawnej lasowiackiej wsi. Proces wytwarzania zabawek odbywa się przez cały rok, zgodnie z rytmem natury, z zachowaniem dawnych zasad: części łączy się poprzez klejenie i klinowanie, bez gwoździ czy elementów metalowych.

Zabawkarstwo lasowiackie jest wciąż żywe dzięki działalności tego jednego depozytariusza.

Jan Puk, fot. Dominik Plaza

fot. Dominik Plaza

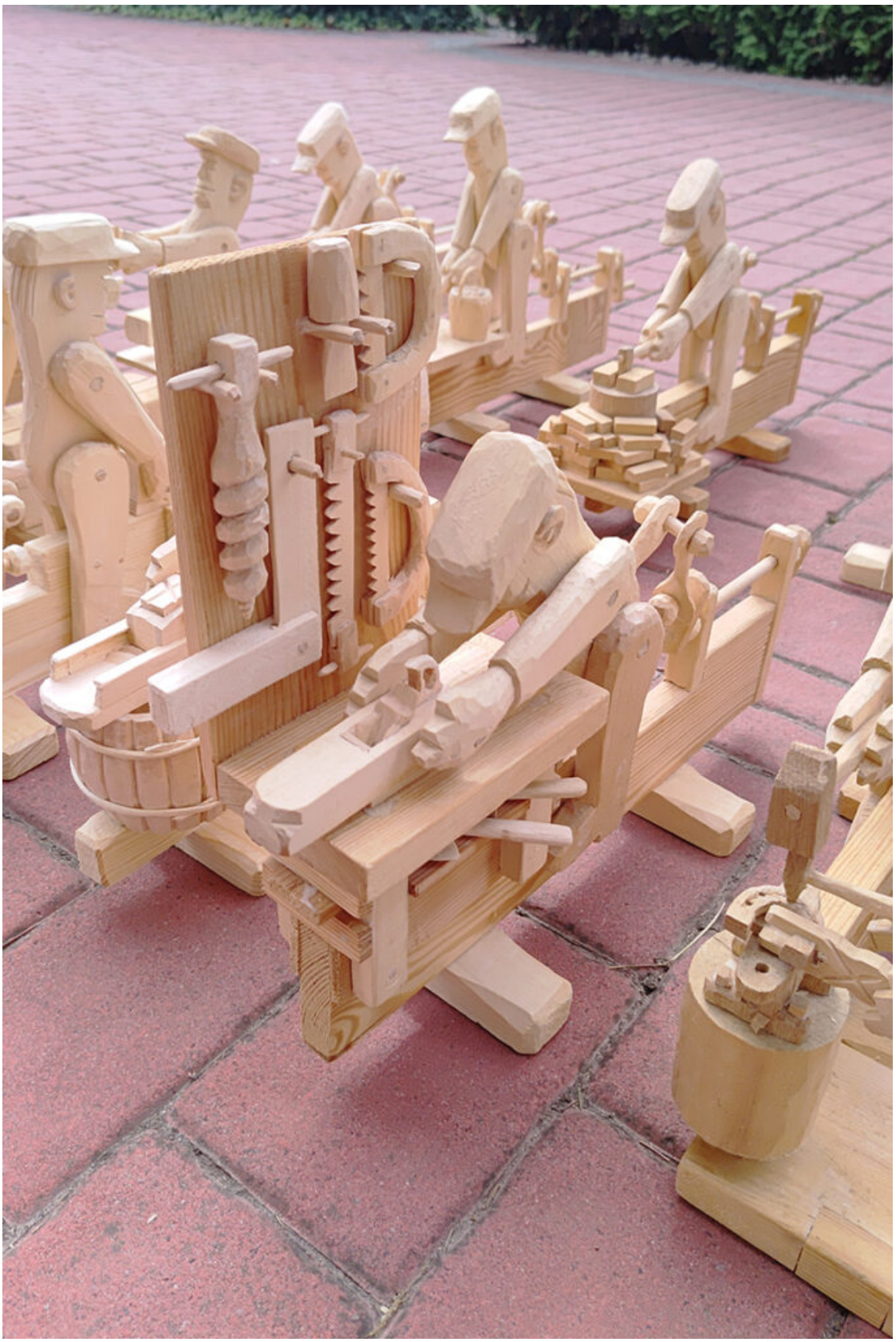

fot. Dominik Plaza

fot. Dominik Plaza

Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Ratyfikowana przez Polskę Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego zobowiązuje Państwa-Strony do prowadzenia inwentaryzacji tradycji obecnych na ich terytorium. Wpisy na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego pozwalają na dokumentowanie różnorodnych praktyk kulturowych oraz promują ich ochronę i kontynuację.

Za prowadzenie listy odpowiada Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego we współpracy z Narodowym Instytutem Dziedzictwa. Wszystkie społeczności, grupy i osoby praktykujące tradycje niematerialnego dziedzictwa mogą zgłaszać swoje propozycje do wpisu. Obecnie Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego liczy 124 wpisy, w tym dwa najnowsze, które przedstawiamy powyżej.

Więcej o niematerialnym: https://niematerialne.nid.pl